

VIÐMERKINGAR

Intelligensroynd

Heri Mohr

til frøðingar og serfrøðing- ar í roknskapargerð og - viðgerð á lágum og høgum stigi við spesiali í almenn- um figgjarlógum, og annars til øll við vanligum viti og skili.

Við støði í fylgjandi pá- standum, sum fyrrverandi landsstýrismaður við figgi- armálum, Karstin Hansen, og verandi formaður í Bú- skaparráðnum, Hermann Oskarsson, hava postulerað bæði úti og heima, nevni- liga:

at yvirskot landskassans í nøkur ár hevur verið ógvu- liga høgt, og at minni enn ein triðingur av tí danska stuðlinum verður brúktur í samfelagnum, og **at** landskassin síðani 1993 hevur bara brúkt 10% av blokkinum úr ríkiskassan- um, ljóðar intelligens- royndin soleiðis:

1. Í bóklinginum: "Frá heimastýri til fullveldi", sum í 2000 varð borin í hvørt heim í Føroyum, er tilskilað: "Yvirskotið hjá tí almenna hevur nú í nøkur ár verið ógvuliga stórt. Í ár 2000 verður minni enn ein triðingur av tí danska stuðlinum brúktur í samfelagnum. Restin fer til samanspar- ing, sum skal nýtast, um búskapurin verður fyri afturgongd"(!). Karstin Hansen, fyrrverandi landsstýrismaður við figgjararmálum, sum legði navn til 5 figgjarlógir (1999-2003), kundi hóskandi upplýst Føroya fólki, hvar tær 2.8 milli- ardinar av teimum 4.1 milliardunum, sum komu í landskassan við blokkstuðuli í árunum

1999 -2003, eru saman- spardar og goymdar ?

At landskassans likvidi- tetur (innistandandi í Landsbankanum) hesi ár øktist, skyldast tí, ið veruliga kom inn í skatti og avgjöldum (og als ikki blokkinum), og at landskassans útreiðslur gjørdust minni enn tað, ið Løgtingið hevði jätt- að. Men um vit ímynda okkum, at eingin blokk- ur úr ríkiskassanum var, ella at hann var skorin niður til "minni enn ein triðing", so fóru bæði landskassin og Lands- bankin av knóranum, áðrenn 2003 var farið í søguna (samanberið blokkin og nettoavlop/ hall í uppsetingini nið- anfryi).

2. Formaðurin í Búskapar- ráðnum hevur á floks-

fundi sagt (Sosialurin 8/4-03), at av teimum 9,4 ma., sum landskass- in fekk við blokkstuðuli í árunum 1993 til 2003, eru bara 10% brúkt av landskassanum. Og í fjølmiðlunum lesa vit, at formaðurin hevur sagt Fólkatínginum, at tær óbrúktu 8,5 milliardinar verða misbrúktar av før- oyingum. Hvar og hvussu ?

Fyri at svara upp á spurn- ingarnar so skilagott og sannførandi sum gjørligt er neyðugt at nýta niðanfryi uppsettu tøl úr løgtingsins figgjarlógum 1999 - 2003, og at venda sær til ávisar persónar, eitt nú teir oman fyri nevndu, og annars fólk við innliti í tølum, rokns- kapum, búskapi, grann- skoðan, lógum, havfrøði, málfrøði, fólkalívsfrøði og øðrum vísdómum við ella uttan glamouresum pro- fessaratittlum. Men vit eiga ikki at gloyma, at fólk, ið tykjast ikki virða vanligt vit og skil, eru hættislig og ikki skikkað at spyrja til ráðs, og júst hesin meinbogin fer at gera kanningar- og leit- ingararbeiðið við at finna tær mongu (horvnu?) milli- ardinar sera trupult.

Sí talvu

aðrenni 2003 var ílari í aðrenni (samanberði blokkinn og nettoavlop/ hall í uppsetinginni nið- anfyri).		og skil, eru næstling og lík- skikkað at spyrja til ráðs, og júst hesin meinbigin fer at gera kanningar- og leit- ingararbeiðið við at finna tar mongu (horvnu?) milli- ardinar sera trupult.		) Síðan 1997 er lands- kassans partur av avlopi frá tí danska nationalbankan- um at finna undir rentuinn- tøkum (!) í Løgtingsins figgjarlógum.	
2. Formaðurin í Búskapar- ráðnum hevur á floks-		Sí talvu			
Rekapitulatión (samandráttur) av løgtingsins figgjarlógum:					
(mió kr.)	1999	2000	2001	2002	2003
Skattur, avgjöld	2.093	2.330	2.788	2.980	3.118
Blokkur	944	973	993	629	630
Nationalbanken)	25	25	17	21	21
Inntøkur tils.	3.062	3.328	3.798	3.630	3.769
Rakstrarútreiðsl.	2.567	2.670	2.936	3.194	3.158
Íløgur	162	183	217	256	283
Avdr. uppá skuld	392	128	134	141	148
Rentuútreiðslur	197	170	113	110	87
Útgjald. tils.	3.318	3.151	3.400	3.701	3.676
Nettoavlop		177	398		93
Hall	256			71	

Innsent tilfar		
Av tí at vit fáa rættuliga nógv innsent tilfar sendandi – meira enn vit fáa í blaðið – hevur blaðleiðslan verið noydd at gjørt nakrar avmarkingar.	Enn sum áður skal fult navn skal vera undir øllum innsendum greinum – annars verða tær ikki prentaðar. Harnæst tilskila vit okkum rætt til at ikki at taka við tilfar, sum eisini er sent øðrum bløðum ella hevur verið prentað aðrastaðni.	Drúgvur greinar – greinar nur egn longri enn áleið 5.500 tekn, verða ráðfestar lægri, og koma bert í blaðið, um pláss er fyri teimum. Tað er ein fyrimunur um vit fáa tilfarið umvegis teldupost ella á diskli.

Sosialurin

Sosialurin
Stovnaður: 1927
Ábyrgdarblaðstjóri: Jan Müller
jan@sosialurin.fo
Blaðstjóri: Eiríkur Lindenskov
eirikur@sosialurin.fo
Figgjarleiðari: Jákup Mørk
jakup@sosialurin.fo
Marknaðardeild: lysing@sosialurin.fo
Jonhard Hammer jonhard@sosialurin.fo
Durita Simonsen durita@sosialurin.fo
Gudny Langgaard gudny@sosialurin.fo
Finnbjørg Nattestad
finnbjorg@sosialurin.fo
Blaðfólk:
Aki Bertholdsen aki@sosialurin.fo
Eyðun Klakstein eydun@sosialurin.fo
Edvard Joensen edvard@sosialurin.fo
Vilmund Jacobsen vilmund@sosialurin.fo
Solby Eliassen solby@sosialurin.fo
Dagfinn Olsen dagfinn@sosialurin.fo
Magnus Gunnarsson maggi@sosialurin.fo
Páll Holm Johannesen pall@sosialurin.fo
Heini í Skorini heini@sosialurin.fo
Rúna Sivertsen runa@sosialurin.fo
Terji Nielsen terji@sosialurin.fo
Anna V. Ellingsgaard anna@sosialurin.fo
Eyðna Skaale eydna@sosialurin.fo
Hans Kárasen Mikkelsen
hans@sosialurin.fo
Ítróttur:
Jákup Mørk jakup@sosialurin.fo
Terji Nielsen terji@sosialurin.fo
Myndamenn:
Álvur Haraldsen alvur@sosialurin.fo
Jens Kristian Vang jensk@sosialurin.fo

Uppseting/prent:	
Uppseting: Hestprent	
Prent: Prentmiðstöðin	
Útgevvari:	
Sp/F Sosialurin	
Avgreiðsla:	
Mán.-frí. 8-16	
Argjavegur 26,	
Tel. 341800, Fax 341801	
Postadressa:	
Postboks 76, 110 Tórshavn	
E-mail:	
post@sosialurin.fo	
lysing@sosialurin.fo	
lysingartorg@sosialurin.fo	
varp@sosialurin.fo	
Innsent tilfar	
Fult navn skal vera undir innsendum tilfari. Innsendar greinar, har blaðleiðsl-an ikki er kunnað um bústað og telefonnummar, verða ikki settar í blaðið.	

Blaðið verður prentað mánaðag-friggjadag klokkan 14⁰⁰

Stjórnarrit 3 - Heimild at geva lóg

Formansskapurin í grundlógarnevndini

Stjórnarskipan Føroya.

Formanskapurin í nevnd- ini, sum smiðar nýggja føroyska stjórnarskipan at loysa av stýrisskip- anarlógina, tekur hesu ferð upp spurningin um heimildina hjá løgting- inum at geva lógir.

Nógvar ásetingar í eini stjórnarskipan eru vanliga um, hvussu tingið - og oftast eisini stjórnir - skulu bera seg at, tá lógir skulu samtykkjast. Summi vilja halda, at tað er tað, sum eyðkennir eina stjórnar- skipan, at hon sigur hvøjrjir landsins fremstu myndug- leikar eru, og hvussu teir virka.

Afturfyri stendur ofta lítið um, hvat tingið kann geva lógir um. Hvørji inni- haldsligu evni ber til at samtykkja lógir um? Rætti- liga nógvar stjórnarskipanir siga als onki um ’hvat,’ men bara um ’hvussu.’

Nakrar stjórnarskipanir byggja tó á ta fatan, at tingið bert hevur uppreks- að heimildir, bert kann geva lógir um tað, sum stendur nevnt í stjórnar- skipanini. Hetta eru oftast stjórnarskipanir í størri samveldum, t.d. ES og USA. Aðrar byggja á ta fatan, at tingið kann sam- tykkja lógir um øll evni og allar spurningar.

Har stjórnarskipanir lýsa nokur borgararættindi, vera hesi rættindi oftast fataði sum avmarkingar í, hvat tingið kann samtykkja lógir

um, ella í øllum førum hvussu tingið skal bera seg at á ávísum økjum.

Í verandi yngru stýris- skipanarlóg er umleið tiggju staðni ásett, hvat tingið kann geva lóg um, m.a.:
útinnan av valrætti, samsýning hjá tingmonnum, setanarviðurskifti hjá landstýrismonnum, heimild at áseta nærri lóg í kunngerð, uttantiings eftirlit við fyrisitingini, skatt, figgjarætlan, eykafiggjarætlan og aðra figgjarjáttan, yvirtøku av málsøkjum og skilum, reglum og skyldum.
Ásetingin skal avmynda fólksins virði. Fólkið og ikki tingið hevur evsta vald, og tingsins vald má tí vera upproknað og avmarkað í stjórnarskipanini til tess at minna politikarar á, at teirra vald einans er avleitt av fólksins evsta valdi.

Hvor skal so døma um,

nær tingið er farið út um sínar heimildir? Og ber tað til at siga, hvat veiku stand- ardarnir um lóggávuheim- ild skulu merkja í itøkilig- um málum?

Vanligi borgarin hugsar kanska, at dómstólarnir mugu døma, tí annars kann stjórnarskipanin ikki vera grundleggjandi lóg.

Heldur framtíðar ovasti dómstólur í Føroyum, at hann kann tulka standardirnar um lóg- gávuheimild so neyvt, at hann kann seta tinglógir til viks sum óheimilaðar, eig- ur hann at gera tað, men greitt er, at við rúmd er hjá tinginum innan hesar orð- ingar.

§70. Lóggávuheimild
Løgtingið kann lóggeva til tess:

(1)(1) at uppfylla og skipa hesa stjórnarskip- an,
(1)(2) at skipa og tryggja búskapin,
(1)(3) at tryggja og veita lóg og landaskil,
(1)(4) at veita og virða vælferð og trygd,
(1)(5) at virða og fremja fólksins rættindi

Virksemið hjá Norðuratlantsbólkinum heldur fram

Vegna Norður- atlantsbólkin

Kuupfik Kleist

Hogni Hoydal

Lars-Emil Johansen

Tórbjørn Jacobsen

Norðuratlantsbólkurin skipaði fyri ráðstevnu um búskapin í Ríkisfelagsskap- inum á Christiansborg fryi 14 døgum síðani. Endamál- ið var at fáa upplýsing um tær búskaparligu mekan- ismur, sum gera seg gald- andi í stuðulsbúskapinum, at lýsa støðuna í føroyskum og grønlendskum búskapi í dag, og at varpa ljós á møguleikarnar fyri at skapa sjálvberandi búskapir í Føroyum og Grønlandi.

Hetta var fyrstu ferð, at roynt hevur verið at lýsa búskapin í tí sonevnda ríkisfelagsskapinum undir einum.

Føroyingar og grønlend-

ingar í Danmark, áhugaðir danir, embætismenn hjá donsku stjórnini, danskir politikarar og grønlendskir politikarar vóru til staðar. Tíverri sýndi Føroya Landsstýrið ikki ráðstevn- uni áhuga.

Framløgurnar vóru áhugaverdar og sjónarmið- ini sera fjølbroytt. T.d. hildu nokur blokkstuðulin kunna hava ringar avleið- ingar við sær, meðan onnur hildu stuðulin vera fortreyt- ina fyri sunnum samfeløg- um í Føroyum og Grøn- landi.

Onkur helt, at sjálvber- andi búskapur má vera málið, meðan onkur annar helt, at Grønland og Fø- royar eiga at knýta seg nærri at Danmark og ikki hugsa um at minka blokkstuðulin.

Málið um studning til vinnulivið varð umrøtt, og

VIÐMERKINGAR

Biddarin

Zakarias Wang

Føroyskar politikarar kunnu samanberast við ein hálvvaksnan kúll, sum á ungum árum er komin til fremmand og hevur arbeitt og stríðst fyri tey. Tá hann hevur fingið sitt egna og hevur so stórar inntøkur, at hann kann fáa sær hús og heim og arbeiði, fer hann biddandi til tey fólk hann hevur verið hjá, og vil hava, at tey skulu geva sær álmussu afturat tí inntøku hann fær í húsið við egnum arbeiði.

Fyrrverandi húsbónda-

fólk hansara geva kúllin- um álmussu fyri friðs skyld, men tað er greitt, at tað ikki er hann, men tey, sum gera av, hvussu stór ið álmussan skal vera.

Ræktið heldur tey brekaðu í Føroyum

Elias Joensen

Janstovugøta 8-5

Tórshavn

Eg vil við hesum innar- liga heita á allar myndug- leikarnar í Føroyum um at fremja tær útbýggingar soleiðis, at tey sum hava ávís brek verða verandi í Føroyum, her tey hoyra heima.Tit bygdu í 70- unum eit statshospital. Tað var millum annað til at taka teir føroyingar heim, sum vóru á stovni í Danmark. Nú ganga tað ca 40-60 personar á Statshospitalinum, sum mangla at koma út á m. a vardar íbúðir, tað er mær sagt, at hvor persónor kostar ca kr 3000 um samdøgrið.

Um vit vera væl bilig- ari enn at senda tey av landinum. Við dæminum um litla Petur venda vit aftur til ta gamlu skipan- ina, har vit senda tey, sum hava brek av landin- um. Og um tit ikki gera neyðugar ábøtur á hesum øki nú, so mugu tit, ið ábyrgd hava ásanna, at tit ikki eru vaksin til upp- gávuna.

Tit hava spælt fallit – hava onga samkenslu. Vilja tit vera vanlíg og geva mær svar upp á, hvat tit vilja gera við litla Petur?

Molsligar mis- skiljangar?

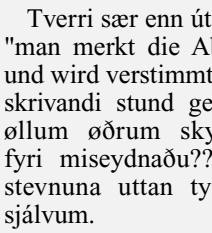
Hans J. Hermansen

Um úrslitið av ráðstevn- uni Í Keypmannahavn um blokkstuðulsskipan- ina, ið hevur givið donsk- um fjølmiðlum krás og øst danskar politikkarar, er øðrvísi enn tað, ið tit, ið skipaðu fyri ráðstevn- uni, ætlaðu, eru tit Ódugaligir.

Fingu tit tað burturúr, ið tit ætlaðu, eru tit vand- miklir fyri land og fólk.

Bera tit ikki Føroya fólki eina frágreiðing, ið vit kunnu trúgva, eru tit ábyrgdarleysir.

Megna tit ikki at koma við einari tilfikari frá- greiðing, eru tit Óbúnir.

Tverri sær enn út til, at "man merkt die Absicht und wird verstimmt", i tí í skrivandi stund geva tit øllum øðrum skyldina fyri miseyndaðu?? ráð- stevnuna uttan tykkum sjálvum.